

11. Банківське право України: Павч. посіб. / А. М. Жуков, А. Ю. Іоффе, В. Л. Кротюк та ін.; За заг. ред. А. О. Селіванова — К.: Ін Юре, 2000. — 384 с.
12. Завсруха І. В. Банківське право: Посіб. для студентів. — Л.: Астролябія, 2002. — 222 с.
13. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / О. А. Боляпсвич, О. М. Віппик, В. С. Щербина та ін.; За заг. ред. Г. Л. Замецького, В. С. Щербини. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Юрішком Інтер, 2008. — 720 с.
14. Советский экономический словарь. — М., 1985. — С. 381.
15. Каган М. С. Человеческая деятельность. — М.: Наука, 1972. — С. 45–46.
16. Ерпылева Н. Ю. Международное банковское право: Учеб. пособие. — М.: Дело, 2004. — 480 с.

Анотація

Латковська Т. А. Банківська діяльність як предмет регулювання різних галузей права. — Стаття.

Поняття «банківська діяльність» належить до числа тих категорій банківського права, які використовуються в багатьох правових галузях, що пов'язано з комплексним характером банківського законодавства як галузі законодавства. Банківську діяльність можна охарактеризувати як особливий вид господарської діяльності. Поняття «банківська діяльність» можна розглядати у вузькому та широкому розумінні. Широке розуміння банківської діяльності повинно включати не тільки комплекс банківських операцій, але й комплекс банківських послуг.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, банківська діяльність, банк.

Summary

Latkovska T. A. Bank Activity as a Subject of Different Fields of Law Regulation. — Article.

A concept «bank activity» belongs to the number of those categories of banking law, which are used in many fields of law, because of complex character of banking law as a field of legislation. Bank activity can be described as the special type of economic activity. A concept «bank activity» can be examined in the narrow and wide understanding. The wide understanding of bank activity must include not only the complex of bank transactions but also a complex of bank favours.

Keywords: subject of manage, bank activity, bank.

УДК 342.553(477)

Н. В. Мішина

ТЕРИТОРІАЛЬНА САМООРГАНІЗАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ

Муніципальна реформа як складова частина адміністративної реформи в Україні — це одна з тих реформ, кінцевий результат якої є важливим для усіх без виключення жителів держави. Адже більшість послуг, необхідність у яких виникає повсякденно, надається органами, які належать до системи місцевого самоврядування. Крім життєво важливих вивозу сміття, ремонту доріг та тротуарів тощо, є і такі послуги, які не є нагально необхідними, але змінюють життя на краще, — озеленення вулиць та парків, наприклад. Уявляється, що в ході муніципальної реформи потенціалу органів самоорганізації населення як елементу системи місцевого самоврядування приділяється невідповідно незначна увага. Це, зокрема, можна пояснити відсутністю демократичного національного досвіду їхнього функціонування. Саме тому інші організаційно-правові

форми самоорганізації громадян за місцем проживання і привертають увагу, — вони надають можливість використання національного досвіду за аналогією.

Законодавець використовує термін «самоорганізація» у назві тільки однієї організаційно-правової форми із наведених — у формі «органи самоорганізації населення», очевидно, визначаючи її основною, базовою формою територіальної самоорганізації. Проте і об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, і житлові кооперативи, і деякі громадські організації, переважно із місцевим статусом, виконують подібні функції. Але при дослідженні органів самоорганізації населення вчені вкрай рідко звертаються до інших форм самоорганізації населення за місцем проживання (виключення становлять роботи, наприклад, О. Д. Лазор [1, 52], О. Г. Остапенко [2, 9]).

Незначна увага, яка у процесі дослідження органів самоорганізації населення приділяється іншим формам територіальної самоорганізації населення, уявляється не досить ефективною — адже відповідна практика може бути використана в процесі подальшого реформування органів самоорганізації населення, коли йдеться про використання національного досвіду (за аналогією). Для обґрунтування цієї тези уявляється доцільним розглянути територіальну самоорганізацію населення в Україні, виявити її організаційно-правові форми, проаналізувати їхні нормативні дефініції і узагальнити результати дослідження.

Самоорганізацію Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає як: 1) самостійну організацію своєї роботи, поведінки; 2) процес, у перебігу якого створюється, відтворюється або вдосконалюється організація складної динамічної системи [3, 1100], а населення — як людей, «які проживають в якомусь одному місці» [3, 579]. Виходячи з цього, самоорганізація населення — це самостійна організація своєї роботи, поведінки людьми (фізичними особами), які проживають в якомусь одному місці.

Дослідники розрізняють самоорганізацію населення за інтересами («співтовариства інтересів») та самоорганізацію населення за місцем проживання («співтовариства місця») [4, 22]. Більш детальною є пропозиція А. Є. Балобанова, на думку якого є доцільним виділяти різні за природою типи самоорганізації населення у відповідності до типів груп осіб, які його здійснюють:

- територіальне (сусідське) самоврядування, яке базується на спільності міста проживання — будинок, квартал тощо;
- соціально-групове самоврядування, яке базується на постійній чи тривалій належності до однієї соціальної групи (етнічної, релігійної, вікової тощо);
- самоврядування професійних співтовариств, яке базується на належності до однієї професії;
- громадянське самоврядування в рамках асоціацій громадян, які об'єднуються для вирішення проблем, які мають загальноміське (загальнодержавне) значення [5].

Може здатися, що автор дійсно поглибив просту на перший погляд класифікацію видів самоорганізації населення за інтересами та за місцем проживання, додатково виділивши самоорганізацію представників однієї професії, а та-

кож однакової етнічної, релігійної, вікової належності. Проте, обидві групи є лише різновидами самоорганізації за інтересами: навряд чи такі об'єднання виникли б, якщо у їхніх учасників не було б спільних потреб, проблем, а отже — спільних інтересів. Таким чином, самоорганізація населення — це самостійна організація своєї роботи, поведінки фізичними особами, які проживають в якомусь одному місці, для задоволення своїх політичних, етнічних, професійних, релігійних та інших потреб. Самоорганізація населення за місцем проживання (або територіальна самоорганізація населення) — це самостійна організація своєї роботи, поведінки фізичними особами для задоволення власних потреб, що виникають внаслідок проживання в межах населеного пункту.

В Україні існує можливість створення органів самоорганізації населення, які включаються до системи місцевого самоуправління. Відповідно до законодавства, основними завданнями органів самоорганізації населення є: 1) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України; 2) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг; 3) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм. Таким чином, інтереси, які можуть реалізовуватися та захищатися через органи самоорганізації населення, є переважно соціальними (наприклад, здійснювати контроль за якістю надаваних житлово-комунальних послуг та за якістю проведених у відповідних будинках ремонтних робіт; організувати допомогу громадянам похилого віку, інвалідам, самотнім громадянам, дітям-сиротам), економічними (вносити у встановленому порядку пропозиції до проектів місцевих програм соціально-економічного розвитку, до проектів місцевих бюджетів тощо) та культурними (організувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо обладнання кімнат дитячої творчості, клубів за інтересами; сприяти збереженню культурної спадщини, охороні пам'яток історії та культури тощо).

Але, ці завдання можуть виконувати не тільки органи самоорганізації населення. Обрати подібну сферу діяльності можуть *громадські організації*, які створюються фізичними особами для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Отже, при створенні громадських організацій може мати місце як територіальна самоорганізація населення, так і (частіше) самоорганізація за інтересами. До переліку організаційно-правових форм самоорганізації населення за місцем проживання увійдуть також *об'єднання співвласників багатоквартирних будинків* (створюються для забезпечення і захисту прав їхніх членів та дотримання їхніх обов'язків, належного утримання та використання неподільного і загального майна, забезпечення своєчасного надходження коштів для сплати всіх платежів, передбачених законодавством та статутними документами), а також *житлово-будівельні кооперативи* (організуються з метою забезпечення житлом членів кооперативу і членів їх сімей шляхом будівництва багатоквартирного житлового будинку (будинків), а у випадках, передбачених законодавством, — одно- і двоквартирних житлових бу-

динків садибного типу або багатоквартирного блокованого житлового будинку (будинків) з надвірними будівлями за власні кошти кооперативу з допомогою банківського кредиту, а також для наступної експлуатації та управління цим будинком (будинками)). Крім того, житлові кооперативи мають і інші права, наприклад, організувати культурно-побутове обслуговування членів кооперативу і членів їх сімей [6].

Таким чином, самоорганізація населення за місцем проживання в Україні може здійснюватися у декількох організаційно-правових формах:

- органи самоорганізації населення;
- об'єднання співвласників багатоквартирних будинків;
- житлово-будівельні (житлові) кооперативи (терміни «житловий кооператив» та «житлово-будівельний кооператив» у чинному законодавстві використовуються як синоніми, наприклад [7]);
- громадські організації, переважно із місцевим статусом (не усі, але деякі з них; це залежатиме від мети та предмета діяльності).

Зрозуміло, що з приводу включення до цього переліку житлових кооперативів можуть виникнути дискусії. Адже, відповідно до чинного законодавства, «житлово-будівельні кооперативи організуються при виконавчих комітетах місцевих Рад... при підприємствах, установах і організаціях» [6]. Зважаючи на це, а також на одну з цілей таких кооперативів, — об'єднання майнових пайових внесків для участі в будівництві або реконструкції житлових будинків, — можна стверджувати, що це організаційно-правова форма самоорганізації населення за інтересами. Але, ще одною метою житлових кооперативів є наступна експлуатація таких будинків. За тривалістю будівництво або реконструкцію можна вважати строковою метою, а експлуатацію — майже безстроковою. Ще одним аргументом на користь включення житлових кооперативів до організаційно-правових форм самоорганізації населення за місцем проживання є норма Житлового кодексу, відповідно до якої «на облік бажаючих вступити до житлово-будівельного кооперативу беруться громадяни, які постійно проживають у даному населеному пункті (якщо інше не встановлене законодавством Союзу РСР і Української РСР)» [8].

Як видно з переліку, йдеться саме про різні організаційні форми, у яких може здійснюватися самоорганізація населення, а не про різновиди органів самоорганізації населення. Іноді зустрічається і інша думка. Так, О. В. Лазор зазначаючи, що «органами самоорганізації громадян є: будинкові, вуличні, квартальні комітети; комітети мікрорайонів; комітети районів у містах; сільські, селищні комітети», у наступному реченні продовжує: «одним із прикладів створення таких органів самоорганізації є кондомініуми» [1, 52].

При розгляді нормативних дефініцій організаційно-правових форм самоорганізації населення привертає увагу декілька фактів:

- наявність двох визначень органів самоорганізації населення — в Законі «Про органи самоорганізації населення» та в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні»; ці два визначення є подібними, але не однаковими. Тому уявляється що вони потребують уніфікації;

– Житловий кодекс України регулює статус житлових кооперативів досить фрагментарно, зокрема, він не містить їхньої дефініції; вона надається у підзаконному акті (житлово-будівельний кооператив — юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі об'єднання їх майнових пайових внесків для участі в будівництві або реконструкції житлового будинку (будинків) і наступної його (їх) експлуатації [9]);

– у визначенні громадських організацій, коли йдеться про те, що громадські організації є різновидом об'єднань громадян, термін «громадяни» використано не дуже коректно. Адже на сучасному етапі розвитку законодавства України у разі використання терміна «громадяни» традиційно мають на увазі громадян України. Аналіз же норм Закону України «Про об'єднання громадян» свідчить про те, що брати участь у створенні та діяльності громадських організацій мають право, крім громадян України, і іноземні громадяни, і особи без громадянства. Але Закон «Про об'єднання громадян» було прийнято у 1992 році, а розмежування термінів «громадянин», «особа» тощо починає чітко просліджуватися з дати прийняття Конституції України у 1996 році.

Отже, самоорганізація населення може здійснюватися за інтересами або за місцем проживання. Самоорганізація населення за місцем проживання (або територіальна самоорганізація населення) — це самостійна організація своєї роботи, поведінки фізичними особами для задоволення власних потреб, що виникають внаслідок проживання в межах населеного пункту. В Україні вона може здійснюватися в чотирьох організаційно-правових формах — громадські організації, житлові кооперативи, об'єднання власників багатоквартирних будинків (організації) та органи самоорганізації населення. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаються у подальшому порівняльному аналізі чотирьох організаційно-правових форм територіальної самоорганізації (з огляду на обмежений обсяг статті, у ній викладено тільки порівняльний аналіз нормативних дефініцій).

Література

1. Лазор О. Д. Основи місцевого самоврядування: Навч. посіб. — 3-тє вид. — К.: Центр навч. л-ри, 2003. — 432 с.
2. Остапечко О. Г. Правовий статус та організація діяльності органів самоорганізації населення в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2008. — 22 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Б. Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.
4. Гришкин Ю. Где начинается «тихая революция»? // Муниципальная власть. — 2001. — № 2. — С. 20–22.
5. Балобанов А. Е. Местные сообщества в местном самоуправлении как образовательная задача. — Режим доступа: http://loc.gov.mpsf.org/bible_attachments/html/cd2/IZD_TXT/izd22/main.html.
6. Примірний статут житлово-будівельного кооперативу: Затверджений постановою Ради Міністрів УРСР від 30 квіт. 1985 р. № 186. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про державну дотацію на утримання квартир у будинках житлово-будівельних (житлових) кооперативів і молодіжних житлових комплексів: Постанова Верховної Ради України від 26 листоп. 1993 року № 3665-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 51. — Ст. 483.

8. Житловий кодекс УРСР від 30 червня 1983 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1983. — № 28 (дод.). — Ст. 573.
9. Визначення містять Правила утримання жилих будишків та прибудинкових територій: затверджені наказом Держжитлокомунгоспу України від 17.05.2005 № 76 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 35. — Ст. 2158.

Анотація

Мішчя Н. В. Територіальна самоорганізація населення в Україні та її організаційно-правові форми. — Стаття.

Незначна увага, яка приділяється формам територіальної самоорганізації населення є неефективною — адже відповідна практика може бути використана в процесі подальшого реформування органів самоорганізації населення, коли йдеться про використання національного досвіду. Обґрунтовується теза про необхідність поглиблення наукових розробок у сфері територіальної самоорганізації населення в Україні, виявити її організаційно-правові форми, проаналізувати їхні нормативні дефіцити.

Ключові слова: органи самоорганізації населення, самоврядування, форми самоорганізації населення.

Summary

Mishyna N. V. Territorial Self-Organization of Population in Ukraine and its Organizing Forms. — Article.

Insignificant attention which is spared the forms of territorial self-organization of population is ineffective — in fact the proper practice can be used in the process of subsequent reformation of organs of self-organization of population, when we talk about the use of national experience. A thesis is grounded about the necessity of deepening of scientific reserches in the field of territorial self-organization of population in Ukraine, to find out it legal forms, to analyse their normative definition.

Keywords: organs of self-organization of population, self-government, forms of self-organization of population.

УДК 342.56

Н. В. Томчак

АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Перетворення у сфері організації судової влади та судової діяльності в Україні обумовлюють необхідність оптимізації системи відповідних правовідносин. Слід визнати, що інститути судової влади мають бути спрямованими на охорону прав людини, громад та держави; у той же час правові перетворення в галузі судового управління мають сприяти ефективному використанню організаційних, зокрема, програмних заходів, спрямованих на вдосконалення судових процесів, створення в Україні незалежного, ефективного, демократичного та справедливого суду. Ми маємо визначити особливий статус організаційно-управлінського забезпечення судової влади та судового управління, які водночас є предметом конституційних, процесуальних, адміністративних, контрольних та правоохоронних правовідносин та можуть вважатися частиною державного управління.